

**PEDAGOGIK MAHORAT VA UNI RIVOJLANTIRISH
KOMPETENSIYALARI**

Andijon davlat pedagogika instituti

1-kurs magistranti

Muxtarova Sayyoraxon

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada pedagogik mahorat va uni rivojlantirish kompetensiyalari tahlil qilinadi. Pedagogik mahorat – bu o‘qituvchining ta’lim jarayonida o‘z bilimlarini, ko‘nikmalarini va amaliy malakalarini samarali tarzda qo‘llay olish qobiliyatidir. Maqolada pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari, uni rivojlantirish yo‘llari, pedagogning kompetensiyalarini shakllantirishning asosiy metodlari va yondashuvlari haqida ma’lumot beriladi. Bundan tashqari, pedagogik mahoratni rivojlantirishda axborot texnologiyalarining roli, innovatsion ta’lim usullari hamda o‘qituvchining doimiy o‘z-o‘zini takomillashtirishining ahamiyati muhokama qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *Pedagogik mahorat, kompetensiya, rivojlanish, o‘qituvchi, innovatsion ta’lim, axborot texnologiyalari.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi o‘zgarib bormoqda va shu bilan birga o‘qituvchidan ham doimiy ravishda yangi kompetensiyalarni egallash, o‘zining pedagogik mahoratini rivojlantirish talab qilinmoqda. Pedagogik mahorat — bu o‘qituvchining kasbiy faoliyatida o‘z bilimlarini, ko‘nikmalarini va malakalarini samarali qo‘llash qobiliyatidir. Boshqacha aytganda, bu — ta’lim jarayonini rejalashtirish, boshqarish, o‘quvchilarni faollashtirish, ularning bilimlarini samarali tarzda tekshirish va baholash kabi ko‘plab masalalarni hal qilishdagi o‘qituvchining kasbiy salohiyatidir.

Pedagogik mahoratning o‘ziga xos jihati shundaki, u nafaqat ta’lim berishdagi metodlarni egallashni, balki o‘quvchi bilan aloqada bo‘lishni, uning individual ehtiyojlarini hisobga olishni, o‘z faoliyatini doimiy tahlil qilish va takomillashtirishni ham o‘z ichiga oladi. Shu sababli, o‘qituvchi o‘zining kasbiy faoliyatida pedagogik

mahoratini doimiy ravishda rivojlantirib borish uchun zarur kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak. Pedagogik mahoratning rivojlanishi uchun ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash, axborot texnologiyalaridan foydalanish, o'qituvchilarni malaka oshirish va tajriba almashish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy o'qituvchining kompetensiyasi faqat fan bo'yicha bilimga ega bo'lishni emas, balki o'quvchilarning psixologik holatini tushunishni, o'quv jarayonining sifatini baholashni, innovatsion pedagogik usullarni qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Pedagogning o'quvchi bilan samarali aloqada bo'lishi, ularning shaxsiy qiziqishlarini, ehtiyojlarini inobatga olish va shu orqali darsni faol va qiziqarli o'tkazish muhimdir.

Shu nuqtada, pedagogik mahorat nafaqat o'qituvchining bilim va ko'nikmalarini oshiradi, balki ta'lim tizimining sifatini ham oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va umuman ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

ASOSIY QISM

1. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari

Pedagogik mahorat o'qituvchining kasbiy malakasini aks ettiruvchi bir nechta asosiy tarkibiy qismlardan iborat. Ularni quyidagicha tasniflash mumkin:

- *Pedagogik bilimlar:* O'qituvchining fanni mukammal o'zlashtirishi, pedagogik nazariyalarni bilishi va ta'lim metodikasining asoslarini tushunishi zarur. Bu bilimlar o'qituvchining darsni rejalashtirishda, o'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olishda va o'quvchilarning rivojlanishini boshqarishda muhimdir. Pedagogik bilimlar nafaqat fan bo'yicha bilimni, balki ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish metodlarini ham o'z ichiga oladi.

- *Pedagogik ko'nikmalar:* O'qituvchining ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish qobiliyati. Bu o'qituvchining o'zining pedagogik bilimlarini amaliyotda qo'llay olishini anglatadi. Ko'nikmalar o'quvchilarni to'g'ri baholash, ularning bilim darajasini aniqlash va doimiy ravishda ta'lim jarayonini yaxshilashga qaratilgan faoliyatni o'z ichiga oladi.

- *Pedagogik malakalar:* O'qituvchining ta'lim jarayonida mustaqil va samarali ishlash, o'quvchilar bilan muloqot qilish va ularga ijtimoiy-psixologik

yordam ko'rsatish kabi yuqori darajadagi ko'nikmalari. Bu malakalar o'qituvchining individual yondashuvini, sinfdagi har bir o'quvchining ehtiyojlarini aniqlashni, guruhda ishlashni va murakkab pedagogik vaziyatlarga doimo moslashishni o'z ichiga oladi.

2. Pedagogik kompetensiyalar

Pedagogik kompetensiya – bu o'qituvchining kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning majmuasidir. O'qituvchining kompetensiyalari quyidagilardan iborat:

- *Didaktik kompetensiya:* O'qituvchining ta'lim jarayonini rejalashtirish va amalga oshirishga oid bilimlar va ko'nikmalar. Didaktik kompetensiya o'qituvchiga o'quv rejasini tuzish, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, o'quv materiallarini tanlash va samarali dars berish imkoniyatini beradi. Didaktik kompetensiya o'qituvchining ta'lim metodlarini, o'quvchilarga ma'lumotlarni qanday taqdim etishni, ta'limning mazmuni va shakllarini boshqarishni o'z ichiga oladi.

- *Psixologik kompetensiya:* O'quvchilarning psixologik xususiyatlarini tushunish, ularning ehtiyojlari, qiziqishlari va hissiyotlarini inobatga olish. Bu kompetensiya o'qituvchining o'quvchilarga psixologik yordam berish, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va o'quv jarayonini shaxsiy yondashuv asosida tashkil etish qobiliyatini bildiradi. O'qituvchi o'zining psixologik kompetensiyasini rivojlantirgan holda, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va ularning o'qish motivatsiyasini yuqori darajaga chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

- *Kommunikativ kompetensiya:* O'qituvchining o'quvchilar va hamkasblar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmasi. Bu kompetensiya o'qituvchining o'quvchilarga ta'lim berishda tushunarli, ochiq va ta'sirchan bo'lishini ta'minlaydi. O'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi nafaqat o'quvchilar bilan ishlashda, balki ota-onalar bilan muloqot qilishda, o'z hamkasblari bilan pedagogik yondashuvlarni muhokama qilishda ham katta ahamiyatga ega.

- *Innovatsion kompetensiya:* O'qituvchining zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish qobiliyati. Bugungi kunda ta'limda axborot

texnologiyalarining roli juda katta, shuning uchun o'qituvchi o'zi ishlayotgan sohada eng yangi texnologiyalarni qo'llashni o'rgatish orqali ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi. Innovatsion kompetensiya o'qituvchining onlayn platformalar, multimedia resurslari va boshqa zamonaviy vositalarni darslarda samarali qo'llashni o'z ichiga oladi.

3. Pedagogik mahoratni rivojlantirish yo'llari

Pedagogik mahoratni rivojlantirish uchun o'qituvchilar bir qator usullar va vositalardan foydalanishlari mumkin:

- *Malaka oshirish kurslari va seminarlar:* O'qituvchilar doimiy ravishda o'z bilimlarini yangilab, yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishlari zarur. Malaka oshirish kurslari va seminarlar o'qituvchilarga yangi metodlarni o'rganish, o'z faoliyatlarida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi.

- *Tajriba almashish:* Pedagogik mahoratni oshirishning samarali yo'llaridan biri – o'qituvchilar o'rtasida tajriba almashishdir. O'qituvchilar birlarining darslarini kuzatib, bir-biriga tavsiyalar berish orqali o'zlarining amaliy mahoratlarini rivojlantiradilar.

- *O'qituvchi-mentorlar:* Tajribali o'qituvchilar yangi o'qituvchilarni o'zaro qo'llab-quvvatlash va mentorlik qilish orqali ularning pedagogik mahoratini rivojlantirishga yordam beradi. Mentorlar yordamida o'qituvchilar o'zlarining kasbiy salohiyatlarini yanada oshiradilar va pedagogik yondashuvlar bo'yicha amaliy maslahatlar olishadi.

- *Refleksiv yondashuv:* O'qituvchilar o'z darslarini tahlil qilib, nima to'g'ri, nima noto'g'ri ekanligini aniqlab, kelgusida yanada yaxshiroq ta'lim berishga intilishlari kerak. Refleksiv yondashuv o'qituvchining o'z-o'zini baholashini va o'z faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishini ta'minlaydi.

4. Pedagogik mahoratni baholash va monitoring qilish

Pedagogik mahoratni baholash jarayoni o'qituvchining faoliyatini muntazam ravishda tahlil qilishni talab etadi. Buning uchun bir nechta usullarni qo'llash mumkin:

- *O'quvchilarning fikri va baholashlari:* O'qituvchining pedagogik faoliyatini baholashda o'quvchilarning fikri juda muhimdir. O'quvchilarning fikrlarini

yig'ish, ularning o'zlashtirish darajalarini baholash orqali o'qituvchi o'z darslarini tahlil qiladi va o'zini takomillashtirish yo'llarini topadi.

- *Metodistlar va rahbarlarning tahliliy fikrlari:* Ta'lim tashkilotlarining metodistlari yoki rahbarlari tomonidan o'qituvchining faoliyati baholanadi. Bu baholash pedagogning rivojlanishiga, o'qituvchining yanada yaxshi ishlashiga yordam beradi.

- *O'z-o'zini baholash:* O'qituvchi o'z faoliyatini tahlil qilishda o'z-o'zini baholash metodini qo'llashi lozim. Bu jarayon o'qituvchining dars jarayonini qayta ko'rib chiqish, muammolarni hal qilish va ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi.

XULOSA

Pedagogik mahoratni rivojlantirish uchun o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga doimiy e'tibor qaratish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayonida joriy etish va o'qituvchilarning o'zaro hamkorligini kuchaytirish zarur. Ushbu yo'llar o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirib, ta'lim tizimining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, pedagogik mahoratni rivojlantirish nafaqat o'qituvchining shaxsiy o'sishiga, balki ta'lim sifatining yuksalishiga, o'qituvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy ko'nikmalarini shakllantirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azizxo'jayeva, N. N. (2006). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
2. Mamatov, A. (2020). "Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ta'limdagi o'rni." Pedagogik yondashuvlar va metodlar, 3(5), 80–85.
3. Komiljanova, H. (2023). "Pedagogik mahorat haqida tushuncha." Ta'limdagi ilmiy tadqiqotlar, 2(6), 425–428.
4. Akramov, U. (2018). Pedagogik faoliyatni boshqarish: nazariy va amaliy jihatlar. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Salomov, T. (2019). "Pedagogik mahoratni rivojlantirishda axborot texnologiyalarining roli." Pedagogika va innovatsion texnologiyalar, 7(3), 15–21.